

--- PROSINEC 2019 ---

OBSAH

- Co se nám povedlo v roce 2019
- My a Evropa
- Rok 2019 očima našich výzkumnic
- Balance našich sociálních sítí
- Vědecké objevy a úspěchy roku 2019
- Aktuality a pozvánky
- Výročí a zajímavosti

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

v závěru roku 2019 Vám zasíláme prosincový newsletter, který přináší ohlédnutí za našimi letošními aktivitami i za vědeckými objevy a úspěchy roku 2019.

Pokud jste nestihli během roku navštívit některou z našich akcí, doporučujeme Vám ke zhlédnutí videozáznamy, které najdete na našem [YouTube](#) kanálu.

Děkujeme Vám za Vaši přízeň v letošním roce, přejeme Vám inspirativní čtení, krásné svátky a úspěšný rok 2020!

Tým NKC

Vám přeje

2020

nk c
gender a věda

V roce 2019 jsme si připsaly několik úspěchů. Pod záštitou předsedkyně AV ČR Evy Zažímalové a senátorky Miluše Horské jsme v Senátu uspořádaly [konferenci](#) na téma rodičovství a věda, která vzbudila mimořádný ohlas. Akce se zúčastnilo bezmála sedm desítek osob z řad akademické veřejnosti i těch v čele klíčových výzkumných institucí a orgánů státní správy. V návaznosti na tuto konferenci jsme jednaly s RVVI a na náš podnět bude od ledna 2020 [nový člen či členka RVVI pověřen agendou spojenou s rodičovstvím ve vědě](#). Podílely jsme se také na připomínkování nově vznikajících grantových schémat, kam se nakonec podařilo začlenit opatření, která zmírňují negativní dopady na osoby s pečujícími povinnostmi. Zintenzivnily jsme také spolupráci s aktivními rodiči ve vědě, kteří se k naší radosti jednotlivě i hromadně čím dál častěji ozývají nám i odpovědným institucím. Zásadně jsme přispěly k přípravě expertní zprávy pro kapitolu ke vzdělávání a vědě nové Strategie rovnosti, kterou připravuje Úřad vlády, a ve spolupráci s MŠMT zpracovaly materiál pro Národní politiku výzkumu, vývoje a inovací 2021+. Účastnily jsme se také řady schůzek, vypracovaly jsme víc než dvě desítky stanovisek, podnětů a podkladů a konzultovaly materiály v rámci připomínkovacího řízení. Zvýšila se i intenzita naší spolupráce s Akademií věd, RVVI a Úřadem vlády a pokračovala dobrá spolupráce s MŠMT nastavená v předchozích letech.

Mentoring: Prostor pro vzájemnou podporu

V roce 2019 jsme realizovaly již čtvrtý ročník [mentoringového programu pro post/doktorand\(k\)y](#). Abychom přispěly k současným snahám o větší internacionalizaci českého akademického prostředí, rozhodly jsme se, že celý program „přepneme“ do angličtiny. A vyplatilo se. Program letos přilákal víc zahraničních i českých vědkyň a vědců. Pro ně byla atraktivní možnost spojit mentoring a zlepšování svých dovedností v rámci našich workshopů zaměřených na tzv. soft skills i s procvičováním svých jazykových schopností. Také máme radost z toho, že čeští a zahraniční mentees z různých oborů se začali setkávat i

neformálně mimo oficiální náplň programu. Jedna z našich mentees si s naší pomocí založila diskusní skupinu, která se scházela jednou za čtrnáct dní v kavárně k diskusi na předem dané téma. Témata se zaměřovala na nakládání s různými situacemi, jimž jsou začínající vědkyně a vědci vystaveni, jako je například tlak na publikační výkon. Mentees si tak vytvořili bezpečný prostor, v němž mohli sdílet své obavy, hovořit o tom, co se jim zrovna nedaří, a vzájemně si poskytovat tipy, jak náročné období ustavování vědecké kariéry zvládat. Například jak se nestát pro okolí nudnou osobou, která je schopná si povídat jen o studiu a práci. Více o našich mentees a jejich mentorech a mentorkách se můžete dozvědět z výstavy, kterou jsme již tradičně připravily na konci ročníku.

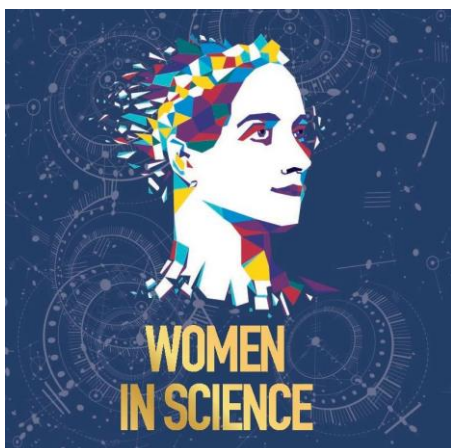
Genderová rovnost do institucí

Moc nás těší, že čím dál více institucí se snaží o získání ocenění HR AWARD, které mj. úzce souvisí s férovostí a rovností na pracovišti. Kulturní a institucionální změna směrem k rovnosti je jedním z našich ústředních témat a během roku 2019 jsme zorganizovaly několik workshopů, přednášek a konzultací pro zájemkyně a zájemce z vysokých škol a výzkumných organizací. Naše Pracovní skupina pro změnu se stále rozrůstá a moc rádi Vás uvidíme na některém z našich budoucích setkání – zapojit se můžete [zde](#). Důležitou součástí naší práce je podpora institucím v praktických otázkách týkajících se implementace plánů genderové rovnosti nebo přípravě akčního plánu HR AWARD. Neváhejte se na nás obrátit, pokud je právě tato problematika, kterou aktuálně řešíte, nebo řešit budete.

Z našich úspěšných letošních akcí bychom zmínily například přednášku dr. Bente Knoll, rakouské expertky na urbanismus a plánování. Její přednáška „Veřejný prostor bez překážek“ byla zaměřena na genderové dimenze urbanismu a intersekcionalní přístup k městskému plánování a veřejnému prostoru. Pro ty, které/kteří se nemohly přednášky zúčastnit, jsme pořídily [záznam](#), který můžete zhlédnout na našem YT kanálu.

Naše akce pro veřejnost v roce 2019

Rok 2019 pro nás začal Mezinárodním dnem žen a dívek ve vědě, ke kterému jsme v únoru připravily sedmidenní facebookovou kampaň. #ZenyVeVede a #WomenInScience získaly

pozornost tisíců čtenářů/ek a upozornily na inspirativní vědkyně. Na dubnovém Mezinárodním festivalu populárně-vědeckých filmů Academia Film Olomouc jsme uspořádaly výstavu V zapomnění: ženy v naší vědě. Ta se soustředila na významné, ale dnes bohužel zapomenuté vědkyně, které zakládaly a rozvíjely vědecké obory na českých vzdělávacích institucích. Mimořádný úspěch zaznamenal náš brunch s bývalou ministryní a poradkyní předsedy vlády pro vědu, Rut Bízkovou, která ve Vile Lanna hovořila se začínajícími vědkyněmi o tom, jaké překážky ženy ve vědě a v rozhodovacích pozicích musí překonávat. Pro stále rostoucí oblibu této akce ji s radostí uspořádáme i v roce 2020, tentokrát s předsedkyní Grantové agentury ČR, Alicí Valkárovou.

V rámci Noci vědců a vědkyň jsme 27. září zorganizovaly diskusi na téma Klimatická krize a gender, která otevřela téma genderových aspektů změn klimatu u nás i v zahraničí. Záznam debaty námi oslovené čtveřice odbornic a odborníků na environmentalismus si můžete přehrát na našem [webu](#).

V listopadu následovala dvojice přednášek v rámci Týdne vědy a techniky. Na naše pozvání do Prahy přijela profesorka Oxfordské univerzity Gina Neff, která zde hovořila o genderu a umělé inteligenci. Toto v Čechách dosud přehlížené téma právem vyvolalo velký

ohlas u médií i odborné veřejnosti. Záznam přednášky naleznete [zde](#). Konec roku se pro nás nesl v duchu Ceny Milady Paulové, na jejímž 11. ročníku jsme se podílely. Za celoživotní přínos v oblasti jazykovědy byla z rekordního počtu třinácti nominovaných oceněna prof. Marie Čechová. Rozhovor s ní i ostatními nominovanými si můžete přečíst na [webu](#).

MY A EVROPA

Na podpoře genderové rovnosti pracujeme i na evropské úrovni. Projekt [Gender Equality Academy](#) spustil sérii různých typů školení v oblasti genderové rovnosti ve vědě a na vysokých školách. Určeny jsou pro osoby z oddělení rozvoje lidských zdrojů, výzkumnice i

výzkumníky a genderové odbornice a odborníky. Zatímco první skupina si může rozšířit obzory v celé plejádě oblastí od návrhu plánu genderové rovnosti po jejich vyhodnocování, výzkumníci a výzkumnice se mohou dozvědět, jak podporovat genderovou rovnost ve svých týmech či jak zahrnout genderové aspekty do své vědecké práce v tom kterém oboru. Konečně genderová komunita si může dále rozvíjet svoji expertízu na „train the trainers“ workshopech. První se bude konat na jaře v Berlíně, tak sledujte stránky projektu.

NKC také spolupracuje se sedmi výzkumnými institucemi, vysokými školami a grantovými agenturami na poli zemědělských věd v projektu Gender-SMART, které všechny právě teď vytvářejí svoje plány genderové rovnosti, které budou v následujících dvou letech realizovat. Naše role je pomoci jim nastavit systém monitorování a evaluace a pomoci jim na cestě, která není vždy snadná. My se v projektu zaměřujeme na resistance, to, jak fungují týmy, které na genderové rovnosti pracují, a to, jakým způsobem konceptualizují genderovou rovnost.

V rámci projektu H2020 GENDERACTION jsme v dubnu v Bruselu zorganizovaly úspěšnou konferenci s názvem [The Future of Gender Equality in the European Research and Innovation](#). Spolu s přítomnými jsme diskutovaly budoucí priority v oblasti genderové rovnosti ve vědě v EU, zejména nový rámcový program Horizont Evropa. Na výstupy konference a dalších aktivit projektu na podzim navázala Marcela Linková, když na helsinské konferenci [Research and Innovation Excellence through Gender Equality: New Pathways and Challenges](#) představila doporučení týkající se strukturální změny jako hlavního nástroje podpory genderové rovnosti na úrovni výzkumných institucí. Tato doporučení jsou součástí série [dokumentů](#) vypracovaných týmem GENDERACTION, jejichž cílem v roce 2019 bylo zejména zvýšení integrace genderové rovnosti do nového rámcového programu. Velice nabitý rok jsme zakončily workshopem na téma genderové rovnosti v mezinárodní spolupráci ve vědě, technologiích a inovacích, který se konal na Maltě. S účastnicemi jsme diskutovaly možnosti i limity spolupráce se zeměmi mimo EU a zamýšlely se nad konkrétními

tématy a výzvami, které v budoucnu při naší snaze o dosahování genderové rovnosti ve vědě upřednostnit.

Sledujeme i vývoj na evropské politické úrovni. V čele Stálé pracovní skupiny pro gender ve vědě a inovacích stojí vedoucí NKC Marcela Linková. Se svými kolegyněmi a kolegy letos připravili [policy brief na téma gender a inovace](#) a začali pracovat na analýze opáření a politik, jejich cílem je boj proti sexuálnímu obtěžování v akademické prostředí, se zaměřením na akademickou mobilitu. Na mobilitu se skupina zaměřuje proto, že na cesty se vydávají mladí lidé, kteří se ocitnou v cizím prostředí, bez svých podpůrných sítí a často jsou tak ohroženější než místní. Mobilita je také důležitou součástí evropského výzkumného a vysokoškolského prostoru a Evropa by měla dbát na ochranu mladých lidí proti sexuálnímu obtěžování. Svoje zjištění a doporučení bude skupina publikovat příští rok v březnu a určitě o nich uslyšíte.

ROK 2019 OČIMA NAŠICH VÝZKUMNIC

Nina Fárová: Vedení středoškolské stáže jako lék na všechny neduhy

Na konci loňského roku jsem se rozhodla, že pod hlavičkou Sociologického ústavu vypíšu stáž pro středoškolské studující v rámci projektu Akademie věd [Otevřená věda](#). Z téměř čtyřiceti

příhlášek, ze kterých jsem si mohla vybrat pouze tři studující, jsem si na základě motivačních dopisů vybrala Kristýnu, Lauru a Šimona. Vrhli jsme se na výzkum tématu, které si po prvních úvodních setkáních sami vybrali, čímž bylo sexuální obtěžování na středních školách mezi

středoškolskými studujícími. Tím se jim po zkoumání teoretických konceptů a odborné literatury otevřel vstup do jim blízkého terénu, kde prováděli kvalitativní rozhovory se svými vrstevníky a vrstevnicemi. Všichni tři byli zvědaví, motivovaní, chytří, sebevědomí, zábavní, přemýšliví, empatičtí. Bylo mi velkou ctí je poznat a provést je zákoutími nejen sociologického výzkumu, ale také různými genderovými tématy objevujícími se v jejich osobních i studijních životech.

Se studujícími si můžete přečíst rozhovor (prolink) pro magazín Student Times, ve kterém členka týmu Kristýna Bělíková mj. říká: „Já bych byla ráda, aby se sexuální obtěžování vnímalo více jako šikana. O šikaně se mluví. A všichni víme, že je to špatně. Ale když šikana získává sexuální podtón, tak lidem najednou přijde v pořádku. Přejde se to s tím, že to je normální a že si to sedne. Ono si to sedne, ale sedne si to špatně. A pak to takhle zůstane ještě dlouho. Takže já bych byla velmi ráda, aby se sexuální obtěžování netolerovalo.“

Se studujícími si můžete přečíst [rozhovor](#) pro magazín Student Times, ve kterém jedna členka týmu Kristýna Bělíková mj. říká: „Já bych byla ráda, aby se sexuální obtěžování vnímalo více jako šikana. O šikaně se mluví. A všichni víme, že je to špatně. Ale když šikana získává sexuální podtón, tak lidem najednou přijde v pořádku. Přejde se to s tím, že to je normální a že si to sedne. Ono si to sedne, ale sedne si to špatně. A pak to takhle zůstane ještě dlouho. Takže já bych byla velmi ráda, aby se sexuální obtěžování netolerovalo.“

Blanka Nyklová: Aplikovaný chemický výzkum před rokem 1989 a jeho transformace

V uplynulém roce se nám spolu s Ninou Fárovou a Hanou Daňkovou podařilo dohledat téměř třicet výzkumnic a výzkumníků, kteří alespoň několik let před rokem 1989 působili v aplikovaném chemickém výzkumu při některé z chemických továren na území dnešní České republiky. Rozhovory s nimi doplňují výzkum v archivech a dobových časopisech některých těchto továren o cenný osobní vhled do každodenního i dlouhodobého fungování aplikovaného výzkumu a jeho osudů v období normalizace a v dekadě po jejím konci.

Přes často velkou zodpovědnost po celou pracovní dráhu v podnikovém výzkumu, řadu získaných patentů i schopnost zorientovat se v mnohdy chaotickém nástupu místní formy kapitalismu po roce 1989 se stále běžně setkáváme s váháním, zda se výzkumu zúčastnit, jak ilustruje i titulky tohoto článku. V průběhu rozhovorů se ale téměř bez výjimky ukazuje, že chemie a chemický výzkum zvláště pro ně představovaly a často stále představují životní vášeň nebo alespoň práci, která jim pomohla prožít smysluplný život. Podrobné analýze sesbíraných rozhovorů se sice budeme věnovat až v rámci přípravy odborné knihy shrnující výstup celého roku v nadcházejícím roce, již teď ale můžeme zmínit alespoň jedno stále se opakující téma. Existenci a fungování zařízení péče o předškolní děti, a to včetně jeslí, které většinou zřizovaly samy podniky, někde to pak byla městská zařízení, oceňovali všichni,

kdo do nich své děti umístili. Bývalí výzkumníci a výzkumnice jsou dnes většinou dědečky a babičkami (někdy i prababičkami, jak ukazuje fotografie níže) a mohou tak zblízka sledovat změnu, kterou zrušení těchto zařízení znamená pro životy jejich dětí. Z jejich hodnocení vyplývá, že současnou situaci, která nutí jejich mnohdy také pracovně vytížené děti a především dcery k velice stresujícímu hledání individuálních řešení systémového problému, nehodnotí pozitivně, a to ani v případech těch, kdo celkový politický vývoj vnímají jednoznačně kladně.

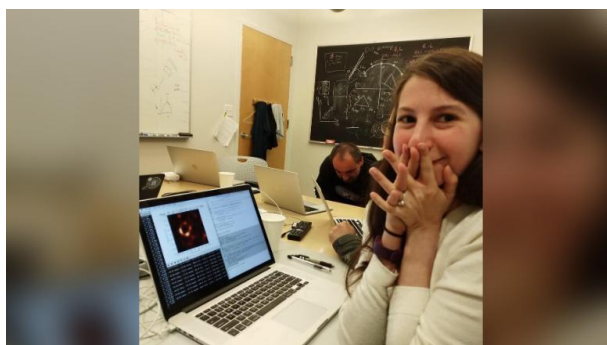
BILANCE NAŠICH SOCIÁLNÍCH SÍTÍ

Podobně jako v minulých letech jste mohli naše aktivity sledovat na sociálních sítích. Těší nás narůstající zájem o naše příspěvky – za letošní rok nám na Facebooku přibylo 500 sledujících. Aktuality o aktivitách našeho oddělení, informace o zahraničních výkumech, profily úspěšných vědkyň a mnoho dalšího naleznete také na [Twitteru](#), videozáznamy z našich akcí jsou k dispozici na našem [YouTube](#) kanálu, najdete nás také na [LinkedInu](#) a od podzimu 2019 nás můžete sledovat také na [Instagramu](#).

VĚDECKÉ OBJEVY A ÚSPĚCHY ROKU 2019

Katie Bouman a první snímek černé díry

Letos v dubnu obletěla celý svět vůbec první fotografie zachycující nitro černé díry v souhvězdí Panny. Za jejím vznikem stojí Katie Bouman, americká informatička a členka mezinárodního projektu Event Horizon Telescope. Radost a pocit úspěchu nicméně záhy zkalila sexistická kampaň bagatelizující a zpochybňující její zásluhy. „Zastánci starých, muži ovládaných pořádků zděšeně mluví o spiknutích protěžujících ženy na domnělý mužský úkor. V případě Katie Bouman se ale „spikly“ tak možná radioteleskopy v různých koutech planety – a i díky ženám posunuly lidské poznání zase o kus dál,“ komentoval situaci Lukáš Grygar na [Radiu Wave](#).

Tričko od studentky ČVUT uleví od menstruačních bolestí

Od bolestivé menstruace by nově mohl ulevit vynález studentky ČVUT Kateřiny Rydlové. Dámské body Moody prošívané stříbrnými nitěmi vedoucími teplo vzniklo mj. jako reakce na časté užívání prášků tlumících bolest, které ale není bez zdravotních rizik. Produkt je nyní ve fázi testování, na trh by měl být uveden zhruba za rok. Více v článku pro Forbes Česko. (prolink)

Nobelova cena pro Esther Duflo

Letošní laureátkou Nobelovy ceny za ekonomii je Esther Duflo. Stala se tak teprve druhou ženou, která získala Nobelovu cenu v tomto oboru. Spolu s Duflo byli za experimentální přístup ke zmírnění chudoby ve světě oceněni Američané Abhijit Banerjee a Michael Kremer.

„Doufám, že to, že žena může uspět a být uznána, bude inspirovat mnoho, mnoho dalších žen k tomu, aby pokračovaly ve své práci, a mnoho dalších mužů, aby jim uměli vyjádřit respekt, který si zaslouží,“ řekla Duflo na tiskové konferenci. Více zde

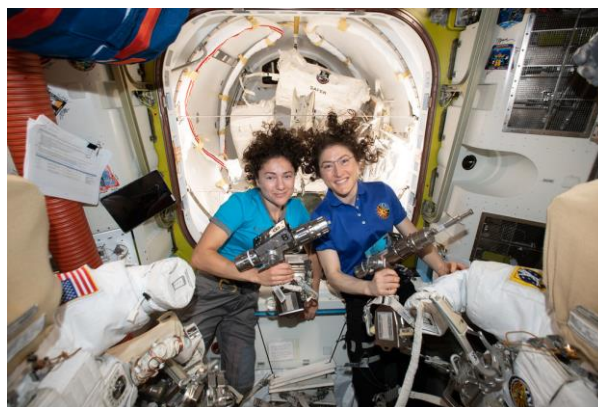

bit.ly/EDuflo

NASA poprvé v historii vyslala do kosmu ryze ženskou posádku

18. října se uskutečnila první ryze ženská vesmírná expedice. Astronautky Christina Koch and Jessica Meir měly za úkol nahradit na Mezinárodní vesmírné stanici regulátor napájení.

Výstup do kosmického prostoru se měl konat už v březnu, v době, kdy se v USA slaví Měsíc ženské historie (Women's History Month). Nakonec však musel být odložen – ukázalo se, že na Mezinárodní vesmírné stanici není dost skafandrů, které by seděly astronautkám. Záznam celé říjnové mise, která trvala sedm hodin, naleznete na

[YouTube](#).

Mezinárodní den žen a dívek ve vědě se blíží – zapojte se do naší kampaně #HolkyVeVědě

11. února se koná Mezinárodní den žen a dívek ve vědě – zatímco v roce 2019 jsme se zaměřily na vědkyně, které v roce 2018 přispěly k rozvoji české i světové vědy, v roce 2020 se chystáme v rámci kampaně #HolkyVeVědě představit zajímavé holky do 25 let, které za sebou mají nějaký výzkumný zásek. Zapojte se do naší kampaně a napište nám jméno a obor vědkyně do 25 let, jejíž práce vás v poslední době zaujala. Své tipy posílejte na e-mail eliska.vidomus@soc.cas.cz. Za vaše náměty předem děkujeme!

VÝROČÍ A ZAJÍMAVOSTI

Grace Hopper a Ada Lovelace: Dvě průkopnice počítačového programování

Dne 9. prosince uplynulo 113 let od narození americké matematičky, informatičky a důstojnice námořnictva Spojených států [Grace Hopper](#). Byla programátorkou prvních počítačů ve firmě Harvard Mark I a vyvinula první kompilátor pro počítačový programovací

jazyk. Díky šíři svých schopností byla někdy přezdívána „Amazing Grace“. O den později uplynulo 204 let od narození další významné matematičky a jedné z nejpozoruhodnějších postav počítačové historie Ady Lovelace. Ta je považována za historicky první programátorku vůbec. Svými myšlenkami o programovatelných strojích daleko předběhla svoji dobu. Viděla v nich nejen pouhé nástroje umožňující přesné výpočty bez chyb, ale technologii, která jednoho dne umožní užší spolupráci mezi lidmi.

Víte o něčem zajímavém, o čem bychom podle vás měly v newsletteru informovat? Napište nám na nkc@soc.cas.cz

NEWSLETTER PROSINEC 2019

Měsíčník newsletter vydává Národní kontaktní centrum – gender a věda Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.
ISSN 1801–7339.

Newsletter vychází s podporou grantu Inter-excellence LTI17013 a podporou RVO 68378025_Rozvoj výzkumné organizace_ SOÚ AV ČR.

Adresa redakce: Jilská 1, Praha 1 110 00

Redakce: NKC – gender a věda

Korektury: Alena Ortenová

K odběru newsletteru se lze přihlásit na webových stránkách www.genderaveda.cz

Sledovat nás můžete také na sociálních sítích:

